Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lisäasiantuntijalausunto 8.11.2018 liittyen hallituksen esitykseen HE882018 vp eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys erityisesti *lapsen kuuleminen tuomioistuimessa 15 § ja 16 §:n* osalta lisää lapsen oman mielipiteen selvittämisen yleisyyttä ja merkitystä hänen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa. Vaikka asia sinänsä on myönteinen, ajan hengen ja ulkomaisten käytäntöjen mukainen, on se myös omiaan kiihdyttämään entisestään etenkin vaikeissa huoltoriidoissa vanhempien pyrkimystä vaikuttaa tahallisesti tai tahattomasti lapsen mielipiteeseen. Kiinnitänkin tässä lisälausunnossa lakivaliokunnan pyynnöstä huomiota valiokunnassa tänään kuulemiseni yhteydessä esiin nostettuun kysymykseen siitä, miten lapsen kuulemista tulisia arvioida ja miten se tulisi toteuttaa.

Sen selvittäminen, onko lapsen mielipiteeseen mahdollisesti vaikutettu, on kehityspsykologista osaamista vaativaa asiantuntijatyötä, enkä katso, että nykyisen käytännön mukainen lapsen kuuleminen sosiaalilautakunnan selvityksessä pystyy siihen vastaamaan. Näkisin toivottavana, että niissä huoltoriidoissa, joissa sosiaalilautakunnan selvityksessä ilmenisi viitteitä lapsen mielipiteeseen tahallisesti tai tahattomasti vaikuttamisesta, lapsen mielipiteen varsinainen selvittäminen annettaisiin lasten haastatteluun erikoistuneelle terveydenhuollon tutkimusyksikölle, samoin kuin tapauksissa, joissa lapsi on erityisen nuori, lapsella on selkeitä kehityksellisiä viiveitä tai lapsi on teon vuoksi traumatisoitunut tai voi huonosti. Yhtenä vaihtoehtona voisi esimerkiksi olla antaa tämä tehtävä yliopistosairaaloissa jo olemassa oleville lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian

ja -psykologian yksiköille, jotka ovat erikoistuneet lasten haastatteluun rikosasioissa. Suositeltavaa voisi olla, että näissä tapauksissa sovellettaisiin jo vakiintunutta puolistrukturoitua lapsen NICHD-haastattelurunkoa ja ns. hypoteesien testausta, tutkittaessa sitä, onko lapsen mielipide itsenäinen vai ei, ja mikä mahdollinen merkitys sille tulisi antaa päätöksenteossa. Monin osin käytännöt lapsen oikeuspsykologiselle haastattelemiselle ovat maassamme jo varsin vakiintuneet.[1]

Tuomioistuimessa tapahtuvan lapsen henkilökohtaisen kuulemisen yhteydessä pitäisin tärkeänä sitä, että samoin kuin rikosasioissa, alle 15-vuotialle tuomioistuimessa kuultavalle henkilölle tuomioistuimen olisi tarvittaessa määrättävä tukihenkilö, riippumatta siitä, onko kyseessä lasta koskeva rikos- vai riita-asia. Tällaisella tukihenkilöllä ei kuitenkaan tulisi olla oikeudenkäynnissä asiantuntijan roolia, erityisesti mikäli lapsen mielipiteen arvioinnissa on käytetty em. asiantuntijoita. Tukihenkilön keskeinen tehtävä olisi a) antaa lapselle ennen kuulemista tietoa siitä, mitä kuulemisen yhteydessä tapahtuu ja mitä lapselta siinä odotetaan, b) toimia psykososiaalisena tukena lapselle varsinaisessa kuulemistilanteessa, sekä c) tarvittaessa tarjota kuulemistilanteen jälkeen välitöntä keskusteluapua kuulemisen mahdollisesti synnyttämien kielteisten tunteiden ja ajatusten käsittelemiselle. Tällainen tehtävä voisi sopia luontevasti nyt jo tuomioistuimessa Follo-sovitteluissa asiantuntijoina toimiville henkilöille.

Kunnioittaen,

Helinä Häkkänen-Nyholm

PsT, Oikeuspsykologian dosentti (ISY),
kriminaalipsykologian dosentti (HY), psykoterapeutti
Psykologi- ja lakiasiaintoimisto PsyJuridica Oy
Lönnrotinkatu 22 A
00120 Helsinki
puh. 0443511630
s.posti: helina.hakkanen-nyholm@psyjuridica.com

[1] Väisänen, T. (2013). Asianomistaja-asemassa olevan lapsen kuulemisesta ja kertomuksen luotettavuuden arvioinnista seksuaali ja väkivaltarikosasioissa. Teoksessa Mikkola T. & Konttila, E. Lapsen asema kansainvälistyvässä maailmassa. Helsinki: Helsingin hovioikeuden julkaisuja.